

NOVA IZDANJA – METODIČKA KRITIKA
New Editions – Methodical Critique

Vita Žiborski – Prikaz knjige

**Rainer Winkel: *Der gestörte Unterricht.*
Diagnostische und therapeutische Möglichkeiten,
Kamp Schulbuchverlag, Band 69: *Praktische*
*Pädagogik, Düsseldorf, 1976¹, 1996⁶, 2006⁸.***

Pitanje o poželjnom pristupu disciplinskim smetnjama u razredu ne obuzima samo studente koji obavljaju školsku praksu pripremajući se za nastavničko zanimanje, već i mnoge nastavnike čija pedagoška biografija uključuje i poneka bolna iskustva ovog fenomena. Knjiga njemačkog pedagoga Rainera Winkela «Der gestörte Unterricht» (Smetnje u nastavi) teorijski razmatra fenomen nastavnih smetnji sa stajališta komunikacijske didaktike te opisuje i analizira konkretne slučajeve iz prakse s ciljem da nastavnicima koji se svakodnevno «bore» s održavanjem normalne nastave pruži adekvatnu pomoć.

Autor naime, citirajući istraživanje Reinhard i Anne-Marie Tausch, iznosi podatak kako se nastavnik u prosjeku svake 2,6 minute susreće s nekim oblikom konfliktne situacije koja remeti njegov rad. Imajući u vidu ovu nastavnu realnost, jasno je kako se predstavnici novijih didaktičkih teorija moraju osvrnuti i na učenje i poučavanje u uvjetima koji obiluju ometajućim faktorima. Kako čitamo u bilješci o autoru na korici knjige, Rainer Winkel, redovni profesor znanosti o odgoju na berlinskom Umjetničkom sveučilištu (Universität der Künste Berlin) i glavni predstavnik komunikacijske didaktike, više je godina svog znanstvenog rada posvetio proučavanju smetnji u nastavi, odgojnih konflikata, obrazovanju nastavnika i reformnoj pedagogiji.

Knjigu «Der gestörte Unterricht» izdala je njemačka izdavačka kuća Kamp Schulbuchverlag, koja u džepnom formatu izdaje više pedagoških biblioteka, okupljajući u «Plavom nizu» djela iz opće pedagogije, u «zelenom» iz historijske pedagogije, a u «crvenom» iz praktične pedagogije. Knjiga, koja na 268 stranica detaljno obrađuje temu smetnji u nastavi, namijenjena je pedagogima, nastav-

nicima i studentima koji se pripremaju za nastavničko zanimanje. Progovarajući otvoreno o ponekad tabuiziranim stranama školske svakodnevice, autor im pruža znanstveno utemeljen oslonac u situacijama za koje ih tradicionalno akademsko obrazovanje nije pripremalo. Nadopunjavajući svako novo izdanje novim spoznajama, primjerima i prijedlozima za rješavanje problema, Winkel želi uvijek dati suvremen odgovor na aktualne pojave u društvu, kao i njima uvjetovanu izmijenjenu situaciju u pedagoško-prosvjetnom, školskom okruženju.

Knjiga «Der gestörte Unterricht» u osam poglavlja definira pojam smetnji u nastavi, analizira koliko se aspektom smetnji bave pojedini didaktički i metodički smjerovi, donosi prikaz aspekta smetnji unutar komunikacijske didaktike te nudi detaljni raster za dijagnozu smetnji i katalog pedagoških mjera koje se mogu primijeniti u pojedinim konkretnim slučajevima. Niz od 25 opisanih i djelomično komentiranih slučajeva iz nastavničke prakse predstavlja materijal predviđen za analizu u seminarima za stručno usavršavanje nastavnika i internim školskim radionicama. Praktičnu namjenu knjige naglašava i zasebno poglavlje, bazirano na dugogodišnjem autorovom iskustvu u vođenju seminara, zamišljeno kao pomoć u pripremi seminara stručnog usavršavanja ili pedagoških skupova na ovu temu.

U prvom poglavlju autor citira zabilješke iz «poznate i omražene rubrike nastavničkih dnevnika *Opće napomene*» (Winkel, str. 25 i d.; prev. V.Ž.) kao i dijagnoze pojedinih učeničkih slučajeva iz dokumenata pedagoške službe. Analizirajući obilježja ovih primjedbi i dijagnoza, Winkel se osvrće na različite implikacije ranije korištenih pojmova «disciplinska poteškoća» i «poremaćaj u ponašanju» te izvodi definiciju smetnji u nastavi koja ne polazi ni od nastavnika niti od učenika, već se fokusira isključivo na sam nastavni proces. Poteškoće u nastavi prvobitno su se tumačile kao disciplinski problem za koji je djelomično bio odgovoran nastavnik. Pod utjecajem biheviorizma taj se fenomen tumačio kao smetnje ponašanja učenika koje se posebnim treningom i psihološkim tretmanom mogu ukloniti. U komunikacijskoj se didaktici pak naprosto radi o nastavnoj smetnji: «Nastava je ometana kada dolazi do zastoja u poučavanju i učenju, kada je nemoguće održavati nastavu, kada ona prestaje, biva pervertirana, nepodnošljiva ili nečovječna.» (Winkel 1996:31; prev. V.Ž.)

U uvodnom se dijelu drugog poglavlja autor osvrće na činjenicu da nastavnik pri poučavanju u prosjeku govori 50 puta više nego pojedini učenik. Zatim propituje u kojoj se mjeri pojedini didaktički smjerovi - didaktika kao teorija obrazovanja, kibernetičko-informacijska didaktika, didaktika kao teorija učenja i poučavanja i kurikularna didaktika (*bildungstheoretische, informationstheoretische, lern- u lehrtheoretische, curriculare Didaktik*) - bave aspektom nastavnih smetnji. Zaključujući kako prikazani didaktički smjerovi ne nude sveobuhvatni prikaz problema nastavnih smetnji, autor iznosi vlastitu teorijsku poziciju. Kao posebnu dimenziju svojeg teorijskog modela komunikacijske didaktike detaljnije razmatra aspekt nastavnih smetnji, analizirajući ga kroz oblike, uzroke, prostor, usmjerenja i posljedice.

U trećem i četvrtom poglavlju izneseni su pojedini slučajevi i detaljno opisani razni oblici smetnji u nastavi. Dajući psihološko-pedagoški komentar nekih opisanih slučajeva, autor ukazuje na temeljno komunikacijsko obilježje svake pojedine smetnje: učenik svojim istupom želi nastavniku nešto reći, poručiti, njegov je istup često apel za pomoć. Analizirajući dio smetnji kao učeničku reakciju na suvremene pritiske i zahtjeve, koja se najčešće javlja u obliku agresivnog ponašanja ili nemogućnosti koncentracije, autor predlaže niz vježbi za smirivanje učenika, razgradnju agresije i razvoj sposobnosti koncentracije.

Peto poglavlje razmatra sve češći problem učeničkih neuroza. Polazeći od alarmirajućih naslova novinskih članaka i pedagoške literature u obliku nastavničkih dnevnika, Winkel ukazuje na pojavu neuroza, objašnjava principe njihova nastanka, razlikuje produktivne od neurotičnih pokušaja rješavanja konflikata, daje pregled 30 oblika mogućih učeničkih neuroza te, uz nekoliko konkretnih primjera, predlaže terapijske mjere i načine na koje nastavnik može pomoći učeniku.

U šestom poglavlju autor detaljno analizira kompleksan fenomen učeničkog straha, baveći se njegovim kvantitativnim i kvalitativnim aspektom. Navodi porazne statističke podatke o masovnosti ovog fenomena i o njegovu pogubnom utjecaju na učenika i učenje (samoubojstva, slabljenje intelektualnih sposobnosti) te uz katalog mogućih učeničkih strahova ističe mogućnosti njihove redukcije i razgradnje.

U zasebnom su poglavlju analizirani tipovi tzv. *bezobraznog, lijenog, lošeg i neomiljenog* učenika, u želji da se razotkriju mehanizmi koji dovode do ovakvog etiketiranja.

Posljednje je poglavlje posvećeno osmišljavanju i provođenju edukacije nastavnika na temu «disciplinski problemi i smetnje u nastavi» u okviru stručnog usavršavanja. Zahvaljujući iskustvu brojnih seminara koje je održao za nastavnike svih profila, Winkler daje praktične sugestije kolegama - potencijalnim voditeljima radionica na ovu temu, smatrajući kako nesrazmjerno veću praktičnu korist od individualne edukacije putem čitanja literature ima zajedničko promišljanje teme i bavljenje problemom unutar školskog kolektiva. Autor daje čak i konkretni prijedlog programa seminara i naglašava važne točke vezane uz njegovu organizaciju i provedbu.

Osnovna namjera ove knjige nije dati recepte za jednostavno postavljanje površne dijagnoze i brzu terapiju u vidu «discipliniranja» učenika, odnosno prilagođavanja njegovog ponašanja zahtjevima nastavnika. Temeljna poruka ove knjige je, naprotiv, odgovor na potrebu da se nastavnik senzibilizira za moguće uzroke i namjere problematičnih djelovanja učenika kako bi, dubinski ih razumijevajući, mogao adekvatno reagirati - na dobrobit učenika, razreda i cjelokupne nastave.

Zaključno možemo ustvrditi kako ova knjiga predstavlja zaista vrijedno djelo, primjenjivo ne samo u okviru obrazovanja budućih nastavnika, već i kao

pedagoški materijal i poticaj za tematiziranje ovog problema u okviru interne školske i/ili drugih oblika stručne edukacije nastavnika.

Imajući u vidu sve veći broj naših nastavnika koji se žale na porast problematičnih situacija u razredu, eventualni bi hrvatski prijevod Winkelove knjige «Der gestörte Unterricht» predstavljao vrijedan doprinos domaćem korpusu pedagoške literature, a čitanje ove knjige u svakom se slučaju može preporučiti svakom stručnjaku u području odgoja i obrazovanja, a posebice nastavnicima.

O autorici

Vita Žiborski je znanstvena novakinja na Odsjeku za germanistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu.